

Jelena BAŠANOVIĆ-ČEČOVIĆ*

SINTAKSIČKO-STILSKI POTENCIJAL JEZIKA U ROMANU *BESNILO* BORISLAVA PEKIĆA

Sažetak: U radu se sagledavaju osobenosti sintaksičke strukture romana *Besnilo*, prvenstveno kroz analizu organizacije rečenice kao gornje granice sintakse, ali i načini ulančavanja rečenica u tekst kao nadrečenično jedinstvo, što proširuje domen našeg istraživanja sa sintaksostilistike na tekstostilistiku. Domenu sintaksostilističkog pristupa pripadaju svi sintaksički postupci koji za posledicu imaju određen stilski učinak, te se u vezi sa tim u radu analiziraju sintaksostilemi nastali u rezultatu postupaka osamostaljivanja, intenziviranja i permutacije. S obzirom na to da Pekićevo voluminozno djelo do sada nije bilo predmet (šireg) jezičko-stilskog istraživanja, ovaj rad je ne samo prilog tom istraživanju nego i podsticaj za neke buduće, sveobuhvatnije analize njegove jezičke riznice.

Ključne riječi i sintagme: *jezik, stil, Besnilo, rečenica, rečenični konstituent, sintaksostilem, (sintakso)stilistički postupak, stilematičnost, stilogenost, parcelat, parcelacija, figure ponavljanja, tekst*

*Čovek napreduje, to je istina, ali napreduje i priroda. (...)
Čovek i virusi deo su istog evolutivnog procesa.*

(*Besnilo*, str. 102)

1. U VIII dijelu „Odmora od istorije”, publikovanom u Beogradu 1993. godine, u okviru Pekićevih predloga za upotrebu jezika, između ostalog, stoji: „Jezik je, koliko je to moguće, objektivna, iskrena slika stvarnosti, ili put da se ona na neiskren i pristrasan način zaobiđe i prenebregne. Jezik

---

* Doc. dr Jelena Bašanović-Čečović, Institut za jezik i književnost „Petar II Petrović Njegoš”, Crnogorska akademija nauka i umjetnosti

je ili oruđe za časno tumačenje realnosti ili alat za njeno nečasno prikri- vanje. Istim se jezikom, *ali njegovom različitom upotrebom* (kurziv J. B. Č.), otkrivamo i prikrivamo...”

1.1. Navedeni Pekićevi iskazi o jeziku svjedoče da je pisac promišljao o upotrebi jezika i uopšte načinu organizacije jezičke strukture svojih dje- la — i više od toga, Pekić je u jeziku vidio moćno sredstvo pretakanja ži- votne u umjetničku stvarnost, ali i način „da se najzad temi približimo”. Piščevi iskazi o upotrebi jezika istovremeno su i poziv i podsticaj lingvisti- ma i posebno lingvistilistima da se obuhvatnije posvete Pekićevom jeziku — osnovnom sredstvu kreiranja umjetničke stvarnosti. Naročito ako se ima u vidu da Pekićevo djelo nije bilo predmet širih jezičko-stilskih istra- živanja, te da su dosadašnji proučavaoci najmanje pažnje poklanjali jezič- koj riznici Pekićevog djela.

2. Roman *Besnilo* (objavljen 1983. godine), kao prvi dio antiutopijske i antropološke trilogije (*Besnilo, Atlantida, 1999*), anticipira propast svijeta i čovjeka, degradaciju čovjeka i njegovih mogućnosti, čovjekov kraj uop- šte u eri nauke i tehnologije. Kao jedno od poznatijih Pekićevih djela, *Be- snilo* je bezbroj puta čitano, ali po ocjeni poznavalaca piščevog volumino- znog opusa još uvijek nije pročitano do kraja. Tačnije, čitanje i tumačenje ovog romana sa nesmanjenim interesovanjem čitalačke publike, književ- nih znalaca i kritičara potvrđuje da je Pekićevo djelo, veliko po svojoj vri- jednosti i svom značenju, imuno na vrijeme, te da je i te kako prilagodlji- vo senzibilitetu savremenog čitaoca.

2.1. U romanu u kojem se bolest koristi za metaforično predstavljanje društva i civilizacije, sa fatalnim ishodom po čovjeka, Pekićev jezik ka- rakteriše se naročitom sintaksičkom organizacijom, nadojenom piščevim antropološkim, filozofskim pa i ideološkim opservacijama. Vješto iskori- šćen kao sredstvo za stvaranje umjetničke stvarnosti, koja nosi univerzal- nu poruku za čitaoca, jezik i način njegove upotrebe istovremeno svjedo- če i o umijeću i vještinama ovog vanrednog pisca.

2.2. Naime, glavna predmetnost romana — smrtonosni virus, kojim su zaraženi putnici na londonskom međunarodnom aerodromu Hitrou, sa- mo je materijal za umjetničku i jezičku konstrukciju romana. Ono što je u njemu suštinski umjetničko upravo je sadržano u stvaralačkom uobli- čavanju jedne vizije svijeta i života, koja je postala posredni izraz „dublje misli” — metaforično, cijela civilizacija našla se u karantinu na međuna- rodnom londonskom aerodromu, a bolest izazvana virusom samo je povod

da se uputi na stanje duha pojedinca, pa i kolektivno oboljenje savremene civilizacije, što je skupa dovelo do poremećaja opštih ljudskih vrijednosti i načela. Zapravo, ova opsesivna tema moderne i postmoderne književnosti, koja ima korijene u velikoj biblijskoj pošasti, istovremeno je potvrda „dijaloga” Pekićevog *Besnila* (1983) sa drugim tekstovima i poetikama (Kafke, Mana, Dostojevskog, Krleže) (v. Pijanović 1991: 310), zbog čega i ovaj Pekićev roman nudi široke mogućnosti intertekstualnog pristupa, ali i mogućnost sagledavanja portreta samog pisca budući da u (implicitni ili eksplicitni) dijalog sa drugim tekstovima on nerijetko unosi i svoje vrijednosne sudove. U vezi sa tim, ne možemo da ne primijetimo da je za sagledavanje umjetničke prirode Pekićevog djela, u kojem egzistiraju i neskriveni izrazi piščevih pogleda na svijet, ideje, filozofija stvaralaštva, ideologija, nužno „spajanje” djela sa piscem. Jedan od preduslova razumijevanja njegovog književnog djela svakako može biti i kreiranje piščevog jezičko-stilskog profila, koji predstavlja piščevu ideju, njegov unutrašnji impuls, njega samog. Tačnije, princip kauzaliteta prilično upravlja svakim književnim djelom, pa i Pekićevim — ono je uvijek izraz piščeve ličnosti i njenog psihološkog svijeta, koji je reprodukovan u jeziku i upravo na taj način najneposrednije razotkriven (v. o tome Lešić 2011: 199).

3. Kada je riječ o jeziku Pekićevog *Besnila*, već na prvi pogled, očigledna je prisutna težnja razbijanja onoga što ograničava i što kruto propisuje. Pekić, kao pisac novije generacije, prilično mijenja i inovira poetičku praksu prve polovine XX vijeka, u „staroj priči” nalazi osnovu za polemike, replike, duhovite, često i ironične obrte. Svoje pripovijedanje on ne osavremenjuje i ne osvježava samo formalno-tematski nego i jezikom i načinom njegove upotrebe.

3.1. No iako jezičko-stilska raskoš Pekićevog književnog djela pruža brojne i raznovrsne mogućnosti za lingvističke, a naročito lingvostilističke analize i interpretacije, u dosadašnjoj kritičkoj literaturi ono je samo uzgredno tako analizirano — ukazivano je na „revitalizaciju” Pekićevog jezika, na piščevo poigravanje njime, na osobenosti koje se smatraju posljedicom interferencije engleskog jezika, koja se najjasnije vidi u direktnom preuzimanju i adaptiranju određenih konstrukcija, pa i određenih kulturoloških pojmova. Međutim, podrobnije analize načina upotrebe jezika kao osnovnog sredstva oblikovanja umjetničke stvarnosti u Pekićevom djelu još uvijek nema. Potreba za tom analizom veća je ukoliko se ukaže na

činjenicu da je većina proučavalaca iskazivala poštovanje prema Pekićevom djelu, zanemarujući, sporadično čak i osporavajući, njegov jezik i stil.

4. Kako se u dosadašnjoj literaturi navodi da *Besnilo* predstavlja prekretnicu u Pekićevom stvaralaštvu (Bošković 2019), ne samo u dijelu tematike i u žanrovskom određenju nego i po stilu, tehničkom kvalitetu napisanog, pa i aspektu erudicije, smatrali smo da bi ta zapažanja značajno bilo dopuniti analizom jednog segmenta jezičke strukture romana — opisom i vrednovanjem izražajnih sredstava na sintaksičkom planu. Budući da sintaksa predstavlja veoma prostrano područje, u radu smo izdvojili dominantne sintaksičko-stilske jedinice koje Pekićevom *Besnilu* obezbjeđuju funkcionalno-stilsku vrijednost i ekspresivnu markiranost. Naša analiza pokazuje da se svojstva naglašene stilogenosti primarno vezuju za organizaciju rečenice, ali i način ulančavanja rečenica u tekst kao nadrečenično jedinstvo. Tačnije, za transformacije rečenične strukture, koje kod Pekića mogu biti različitog tipa i obima.

5. Izvjesno je da u *Besnilu* ne prevladava minimalizam forme, koji bi pretpostavljao dominantnu upotrebu kratke rečenice ili kratkog pasusa. Nije mu svojstven ni minimalizam stila, koji bi uputio na sveden vokabular, svedenu sintaksu, ogoljenu retoriku, iz koje izostaje figurativnost izraza. Naprotiv, u romanu *Besnilo* Pekić koristi složene zavisne rečenice, koje su veoma sintaksički razvijene i razgranate, sastavljene iz nekoliko prostih rečenica sa veznikom, a često i bez njega. Dužina tih rečenica doživljava se kao naročito bremenita i čitaocu nerijetko ponestane daha, pa i koncentracije do dugo očekivane tačke, a nijesu rijetki ni primjeri čitavih malih priča u jednoj rečenici. Te rečenice, koje su opterećene i nabijene detaljima, upućuju na zaključak da pisac raspolaže impresivnom količinom podataka o temi o kojoj piše, te da ih koristi kao sredstvo da ispriča nešto „veliko, višeslojno i kompleksno”. No iako je i upotreba dugih rečenica svojevrsan umjetnički postupak (ne nemarkar pisca!), našoj su se analizi kao stilske osobenije nametnule kratke rečenice, čija se upotreba može podvesti pod poseban postupak sintaksičke ekspresije.

6. Dominacija sintaksičkog tipa kratkih rečenica u pojedinim pasusima romana *Besnilo* rezultira jezgrovitim i upečatljivim pripovijedanjem. Stilogenost ovih rečenica, koje se u novijoj literaturi zovu eliptičnim rečenicama, zasnovana je na postupku oduzimanja rečeničnih članova, što zahtijeva čitaočev angažman u „pronalaženju elidirane komponente” (Katić-Bakaršić 1999: 94).

6.1. Ilustracije radi, navodimo primjere svedene na predikatski (glagolski) konstituent, koji su, istina, ponajmanje stilogeni, ali njihovom kratkoćom u nizu Pekić vješto postiže dinamičnost pripovijedanja. Primjeri pokazuju i da je intenzitet takvih rečenica „jači ukoliko su svedene na manji broj članova” (Radulović 1994: 154), npr.: Umesto toga, ubijamo je. *Platićemo.* (15); Hteo je da bude prvi na mestu zločina. *Bio je.* (32); *Uzdržao se.* Mogao bi je uplašiti. (25); ...Ako potraje, Sharon će se probuditi iznad Atlantika. (...) *Uplašiće se, uznemiriti, zalajati.* (175).

6.2. Kao posebno stilogeni izdvojili su se primjeri eliptičnih rečenica sa izostavljenim punim predikatom, koje se u *Besnilu* nerijetko nižu gradacijski, npr.: *Njegova braća! Njegov otac! Njegovi rođaci! Njegovi prijatelji! Njegov narod! Njegov ukleti narod! I njegova ukleta istorija!* (304). Navedeni primjeri upućuju na mogućnost pronalaženja i izbora niza leksema iz određenog semantičkog polja pri nadomješćivanju predikata, što pojačava njihovu ekspresivnost, ali i „efekat začudnosti” (Katnić-Bakaršić 1999: 94).

6.3. Posebna stilaska markiranost pripisuje se eliptičnim rečenicama raspoređenim stepenasto, što ih čini osobenim i na grafostilemskom planu, npr.:

Razjapljena čeljust kupala se u peni.
Budila se.
I sad je pokušala.
Nije išlo. (113).

6.4. Nerijetko, markiranost ovako raspoređenih rečenica biva „dopunjena” stilističkim postupkom intenziviranja, što pojačava njihove stilске efekte:

Nije hteo krv.
Nije mogao da podnese krv. (240);
Majka priroda je u njoj.
Kao što je u najvećoj zvezdi na nebu.
Kao što je u najsitnijem virusu na zemlji. (288).

6.5. Još jedan uočljiv postupak u organizaciji sintaksičke strukture romana *Besnilo* jeste zastupljenost kratkih rečenica u nizu, obično u pasusima nabijenim emocijom. Zabilježeni primjeri upućuju na zaključak da

minimalne rečenice sa glagolskim (predikatskim) konstituentom doprinose upečatljivosti izraza, te da rezultiraju stvaranjem spontanog i emotivnog govora, npr.:

Bio je gladan. Sinoć je slabo večerao. Živci su mu predosećali oluju. U džepu je imao nešto sitniša s kojim je mogao kupiti jelo. Nekoliko funti, možda. (24); Uzdržao se. Mogao bi je uplašiti. Nipošto nije hteo da je otera. (25)...

6.6. Upotrijebljene u nizu, ove rečenice doprinose poetizaciji narativne paradigme romana, a zbog maksimalno ekonomične formulacije i nedorečenosti postaju izvor dramatičnosti, ali i potencijalnih stilskih značenja. Njihovim naglašenim, ali i spretnim korišćenjem u organizaciji jezičke strukture romana Pekić je dostigao onu ekonomičnost i preciznost u izrazu, koja potvrđuje i njegovu individualnost i individualnost njegovog stila u ovom modernom romanu.

7. U romanu *Besnilo* češće smo bilježili kratki rečenični tip koji nastaje postupkom pozicionog i intonacionog osamostaljivanja nekog rečeničnog konstituenta, koji se sintaksički neometano može priključiti rečenici u odnosu na koju je izdvojen. Ovaj sintaksostilistički postupak, poznat kao parcelacija, posebno se izdvojio na planu sintakse jezičkog izraza romana *Besnilo* i gotovo da nema stranice na kojoj ga nijesmo zabilježili. Parcelaciju kao „sintaksički postupak isticanja nekog sentencijalnog segmenta” (Stepanov 2010: 414), radi njegovog naglašavanja i ekspresivizacije, Pekić često koristi u modelovanju rečenice.

7.1. U parcelatu, koji je kod Pekića najčešće u postpoziciji u odnosu na cjelinu od koje se odvaja tačkom kao tipičnim znakom interpunkcije¹, bilježili smo glagolske i imenske odredbe² kao „drugostepene” rečenične članove (Kovačević 1995: 186), a sporadično su posvjedočeni i primjeri parcelisane objekatske dopune:

¹ O crti kao interpunkcijskom sredstvu kojim se u pisanom tekstu obilježava parcelat bavili smo se u pasusu posvećenom upotrebi crte u stilističke svrhe.

² Formalnosintaksički, u izdvojenim primjerima parcelišu se adverbijalni odnosno atributivni dodaci.

— Ali, tek pošto se nešto ozbiljno dogodi. *Nipošto pre, nikako na vreme.* (13); Vreme u kojem je Heatrow Central pust iznosilo je najpre 59 sekundi. *Potom 40.* (14); *Uzalud.* Nikako nije uspevaao da spozna u čemu je zapravo stvar sa gospođom Makropoulos. (37);³ Poneki od simptoma mogao se ponekad naći kod atipičnog slučaja epilepsije. *Nikad svi zajedno i odjednom.* (49); Bio je prilično siguran da ima posla s nekom vrstom tropske malarije. *Prilično, ali ne i stoprocentno.* (50); Ali i bolesti se razvijaju. *Kao ljudi.*⁴ (51); Čovek sigurnosti ne može u nešto ne biti siguran. *Ni načelno, ni praktički.* (60); Hilary Lawford je prezirao nasilje. *Iskreno, duboko profesionalno.* (96);

— U njegovom životu nije bilo nužde za planovima. *Svakodnevni, rutinski, čekali su ga ujutru gotovi.* (22); Životinje bar ne znaju za hipohondriju. *Bolesne su ili nisu.* (38); (...) ali ga je zaustavio agoničan krik. *Prodoran, otegnut urlik poput psećeg zavijanja u noći.* (57); To je dokazivao stisak Leverquinove ruke, iskren, čvrst. *Možda ponešto preterano energičan.* (110); Štrajk je i selektivan. *Selektivan i lutajući.* (129); Svet u kojem su živeli. *Jedan i neponovljiv.* (138); A Luke je uz to još i Sloven (...) Slovenski Irac, u stvari. *Vraški zamršena, nepredvidljiva, eksplozivna ličnost.* (165); Odjeknuo je pucanj. Samo jedan. *Odsečan, kratak, čist kao kristal.*⁵ (328);

— Ranijim pacijentima ipak je neki đavo falio. *Ovoj ženi ništa. Ništa, osim obzira.* (38); Ona ovde ubija vreme. *I njega.* (38); Uostalom, to je hteo, zar nije? *Čistu medicinu. Vidarstvo. Praxis. Taktilni spoj s bolešću.* (95)...

7.2. U Pekićevom *Besnilu* nešto je rjeđe posvjedočena parcelacija subjekta kao centralnog rečeničnog člana. Primjeri iz analizirane građe pokazuju da su u romanu češće posvjedočeni primjeri parcelacije subjekta neiskazanog repriznog predikata (v. o tome Stepanov 2010: 418), dok su primjeri „regularne” parcelacije subjekta rijetki:

³ Primjerima u kojima se parcelat nalazi u antepoziciji ostvaruje se poseban ekspresivni učinak.

⁴ Parcelisana poredbeno-načinska *kao*-konstrukcija. U romanu *Besnilo* Pekić parceliše i *kao*-klauze.

⁵ Formalnosintaksički, u primjerima ove grupe parceliše se predikativ uz kopulativni glagol.

Niko više ne drži do dostojanstva. *Ni teroristi, ni ministri.* (67); Više su ga zabrinjavali sveštenici u jednoj sobi. *Naročito jedan biskup.* (106); Ne voli da njegove poslove obavljaju drugi. *Pa ni virus.* (107); Zatim su se izgubili laboratorijski tehničari i policijski fotografi. *Pa detektivi.* (107); Možda ne on lično. *Njegov prokleti narod.* (215); A onda, tu je bio i ON. *Andeo smrti.* (224); *Malo, ružno, bolesno, prljavo, nekorisno, besmisleno stvorenje. Majmun.* Ono što nije valjalo, očigledno je besnilo. A njega više nema. (399).

7.2.1. U posljednjem primjeru subjekatski parcelat (sintagmatski razvijeni) antepuniran je u odnosu na baznu komponentu (glavni dio), što prilično pojačava ekspresivnost izraza ovog romana. Tradicionalne rečenične okvire Pekić razbija i osamostaljivanjem više subjekatskih konstituenta u postpoziciji, kojima se eksplicira sadržaj antepuniranog semantički uopštenog člana: I sve sa ratom vezano. *Masakri, požari, seobe.* (215).

7.3. Parcelaciju (glagolskog) predikata rijetko smo zabilježili u analiziranoj građi budući da je predikat, kao nosilac centralne sintaksičke funkcije, izuzetno rijetko podložan parcelaciji (v. o tome Radovanović 1990: 119). Isticanje i izdvajanje predikatskog konstituenta tačkom — kao ekspresivnom junkturom (pauzom) — rijetko je kod Pekića iskorišćeno za oneobičavanje rečenične konstrukcije, npr.: Ali onaj kome je to cilj stvari bolje zapaža. *Misli čistije, logičnije.* (14). „Gomilanje” glagolskih predikata u postponiranoj poziciji: Ako potraje, Sharon će se probuditi iznad Atlantika. (...) *Uplašiće se, uznemiriti, zalajati.* (175) odražava se i na ritmičku organizaciju romana.

7.4. Nerijetko, u parcelatu se sporadično pojavi više članova koji preciziraju imenicu iz bazne komponente po principu gradacije, što pojačava stilske efekte Pekićevog jezičkog izraza:

Osećao se usamljen na aerodromu, gde je svako bio s nekim ili nekoga poznao. *Usamljen, izgubljen, zbunjen, a iznad svega zabrinut.* (25); (...) gleda kako mu se približava more. *Plavo, beskrajno, upokojavajuće.* (172); Izvrsna profesionalka, mislio je Luke. *Požrtvovana, spretna, kuražna, prisebna. Za svaku krizu dar s neba.* (49)...

7.5. U romanu *Besnilo* često se parcelacijom rečenice (klauze), kao završnim činom osamostaljivanja, tvore čitavi pasusi nabijeni tenzijom i emocijom, kakav je npr. onaj o munjevitom približavanju oca i sina, u kojem dolazi do čudotvornog sazrijevanja odnosa prije dječakove smrti. Izdvajanje klauzalnih parcelata može se smatrati dominantnim jezičko-stilskim postupkom u *Besnilu*, zahvaljujući čemu roman dobija naglašenu kako stilematičnu tako i stilogenu komponentu. U romanu se diferenciraju parcelisani konstituenti i nezavisnih i zavisnih složenih rečenica, uz napomenu da su prvi primjetno češći. Analiza građe upućuje i na zaključak da značajniju stilističku vrijednost imaju kraći parcelati — njima se uspjele skreće pažnja na određeni sadržaj, što je za čitaoca izvor dodatne ekspresivnosti:

— Sve što živi, uostalom, bilo je od njega veće. *Ali ga ova nepravda nije brinula.* (5); Tek tada je sveštenik ustao i stupio na peron. *A zatim je posrnuo.* (13); Srećom i ne seća se kad se tako nešto posljednji put dogodilo. *I da li se stvarno dogodilo.* (22); Samo su prilike bile retke. *A ljudi čudni.* (25); Ali su išli u Villafranca del Cid da se rađaju. *I umiru, verovatno.* (42); Ako on telefonira, izgubiće alibi. *A alibi mu je neophodan.* (56); Manje neobuzdani ljudi bar bi patili, grizli se, opijali i svoju nesreću ispovedali sličnim nesrećnicima za prljavim stolovima sumnjivih kafana. *Ali ne i on.* (65); Bilo je to vraški teško postići. *A pomalo i nekorisno.* (101); Oduvek je predviđao da će za novi odnos (...) morati da plati visoku cenu. *Ali ne ovako visoku.* (137); Nije se osećao ponosnim. *Ali alternativu nije imao.* (167); Vrata će se otvoriti. *Ili razbiti.* (208); Shvatio je da je još jednom pobegao. *I da nema suza kojima to bekstvo može iskupiti.* (244);

— Trebalo je da bude strpljiviji. *Da sačeka dok san ne postane jasniji.* (25); Neprijatelj je trenutno isuviše jak. *Zato što je nepoznat.* (49).

7.6. U okviru parcelata zavisnosloženih rečenica, u Pekićevom *Besnilu* često smo bilježili parcelisane *jer* i *kao*-klauze. Upotrijebljene kao osamostaljene i neintegrisane klauze, one postaju informativno težište i sredstvo „konstituentne fokalizacije” (Stepanov 2010: 425) pojedinih pasusa romana:

Ako može, mislio je. *Jer najčešće ne može.* (38); Sad se nadao da će (...) ispuniti obećanje. *Jer, mnoga nije održao.* (44); Duguljasti paket nije više odavao sadržinu. *Kao što je lan krio prava osećanja.* (45);

Ovde je bio out of place. *Kao što je bio u braku, nauci, ovoj zemlji najzad*. Možda i u samom životu. (55); *Za nauku, Luke je bio mrtav. Kao što je ona mrtva za njega*. (76).

7.7. U romanu *Besnilo* registrovali smo i udvojene klauzalne parcelate, kojima se dodatno mijenja i oneobičava ustaljeni rečenični reljef, npr.: *Znao bi zašto je ovde. Ako bi ovde uopšte bio. Ako ga san u svom čistijem obliku ne bi odveo na neko drugo mesto*. (25); *Nečastan postupak dobiće pismenu formu. Ako do njega dođe. Ako Iana uopšte izvede*. (136).

7.8. U primjerima tipa: *Bio je na cilju. Zagonetnoj teritoriji sna*. (24); *Mrak je bio blagosloven. Crni, zaštitnički mrak. Toplo krilo noći bez zvezda*. (111) parcelisani dio može se shvatiti i kao metafora zbog prenošenja značenja sa glavnog dijela u antepoziciji.

7.9. Primjeri pokazuju da je parcelacija često sredstvo rečenične dezintegracije u romanu *Besnilo*. Pekić parcelatima ne remeti samo tradicionalne rečenične okvire nego i upečatljivo djeluje na čitaoca, budući da je često u parcelisanim konstituentima informativno težište ili poenta neke situacije iz romana. Parcelati su i sporadično zasićeni ekspresivnom leksikom i neobično skrojenim obrtima, a nerijetko korespondiraju i sa dramatičnim događajima na londonskom aerodromu i stanjem svijesti likova romana.

8. Pored osamostaljivanja, u Pekićevom *Besnilu* izdvojili su se i sintakso-stilemi oformljeni postupkom intenziviranja, a nešto rjeđe i postupkom permutacije.

8.1. *Intenziviranje* se u Pekićevom romanu češće ostvaruje postupkom ponavljanja podudarnih elemenata u dvije ili više uzastopnih rečenica nego u okvirima jedne rečenice. Sagledavanjem reduplikacije jezičkih jedinica izvan nivoa rečenice i načinâ ulančavanja rečenica u tekst kao nadrečenično jedinstvo, jezik Pekićevog *Besnila* promatra se i sa aspekta lingvistike teksta.

8.2. Prvo da uputimo na primjere u kojima se rečenica preuređuje ponavljanjem rečeničnih konstituenata, a koje Pekić vješto koristi u ritmičko-stilističke svrhe jer se ponovljeni član naglašava „i smisaono i emfatički” (Kovačević 1995: 169). U vezi sa tim, stilska intenzifikacija najčešće je ostvarena reduplikacijom relacionih riječi. Najčešće smo bilježili ponavljanje, često i gomilanje, kopulativnih veznika *i* i *ni(ti)* ispred svake koordinirane jedinice, čak i prve. U primjerima:

Danas će im svima reći. *I Catherine, i Ianu, i Moani.* (55); *Nije on imao ni temperament za bes, ni novac za opijanje, ni vremena za ispovedanje.* (65); *Ništa se nije čulo. Ni glasovi ljudi, ni buka aviona.* (179); (...) *odjeknuo njegov lavež. Ni ljudski ni životinjski. Još nedovršena mešavina jauka i urlika.* (183),

veznik primarno nema funkciju konektora, nego i funkciju intenzifikatora jer se jedinice intenzivirane pomoću ponovljenih relacionih riječi izgovaraju povišenim tonom i važan su elemenat u isticanju sadržaja.

8.3. Stilski markiranim unutarrečeničnim ponavljanjima pripadaju i ponavljanja „strukturno nepodudarnih sintaksičkih jedinica” — tzv. epinaleptička ponavljanja (v. o tome Kovačević 1995: 170), npr.: *Da su ti ljudi živi, vrlo živi...* (301); *Ali za njega, samo za njega,* karantin je i nešto drugo. (161).

8.4. U Pekićevom *Besnilu* nerijetko smo bilježili i primjere u kojima se rečenični akcenat stavlja na opetovanu jedinicu, a rečenice ne samo da postaju smisaono istaknute nego upućuju i na zaključak da je pisac, pretpostavljamo svjesno, preuređivao rečeničnu konstrukciju postupkom intenziviranja određenih rečeničnih članova:

Vreme će za njega raditi, jer i on je uvek radio za vreme i na vreme. (34); (...) *nema svrhe nikakvom pitanju, nikakvom protestu, nikakvoj sumnji.* (122); (...) *odrasli su nemogući. Čas ćutljivi, čas razdraženi.* (198); (...) *revolucija se tu i završavala. Bar ovom prilikom, bar za danas.* (226); *Isuse Hriste, mislio je, Isuse Hriste!* (275); *U njoj je, u njima, u njemu i Coro.* (371); *Tri pucnja, tri rafala, tri pucnja.* (394).

8.5. Međutim, ponavljanja kod Pekića ne zahvataju samo rečenicu kao gornju jedinicu sintakse. Naime, Pekić u *Besnilu* često vezuje rečenice u tekst ponavljanjem podudarnih jedinica u dvije ili čak više uzastopnih rečenica. Ova ponavljanja su u *Besnilu* ostvarena uglavnom na leksičkom nivou, rjeđe na nivou sintagme ili rečenice. Analizom lokalizacije opetovane jedinice, zaključujemo da su u *Besnilu* posvjedočeni brojni primjeri svih figura ponavljanja — anafore, epifore, simplehe, anadiploze, koji su nerijetko udruženi sa parcelacijom, što nesumnjivo pojačava njihove stilske efekte i potvrđuje njihovu i strukturnu i stilističku funkciju u tekstu:

— *anafora*: *Neko* mora dole da ostane. *Neko* mora đubre da sku-
plja... (19); *Sharon* je spavala. *Sharon* je oduvek mnogo spavala i slat-
ko sanjala. (112); *Bolji svet* je pio po terminalskim restoranima. *Bolji*
svet je znao da će na vreme o svemu biti obavešten. (125); *Grešio* je je-
zikom. *Grešio* u duši. *Grešio* je kao i ceo grad. Ceo svet. (177); *Dugo*
ne može. *Dugo* ne sme. (218); *Ubiće ga* onaj koga je svojim bekstvom
ubio. *Ubiće ga* čisto, lepo, sportski, kako ga je učio. (242); *Svako* je ov-
de sada sam. *Svako* beži za sebe. *Svako* protiv svakog beži. (315); Bili
su mladi i lepi. *Kao* život. *Kao* priroda. *Kao* večnost. (328); *Ja vam* nu-
dim svetlost! *Ja vam* nosim nadu! *Ja vam* dajem moć! (360); *U starom,*
zdravom, mudrom svetu, naime, podrazumevalo se da čovek zapuši uši,
zatvori oči, ubrza korak i oba metka ostavi za sebe. *U starom, zdravom,*
mudrom svetu podrazumevalo se, takođe, da i čovek na najgroznije stva-
ri najzad ogugla. (366); *Tako* će se bolje videti. *Tako* će pre znati. (378);

— *epifora*: Bio je *zbunjen*. Ali on je uvek *zbunjen*. (39); Jer, ovog
puta je to bilo *lako*. Izazovno *lako*. (74); A on nije imao *ništa*. Savr-
šeno *ništa*. (122); (...) baciti svet u *haos*. Stvaralački *haos*. (159); Bio je
rat. Uvek je bio *rat*. (215); Ali, *on zna*. I drugi znaju da *on zna*. (382);

— *simploha*: *Mrak* je bio blagosloven. Crni, zaštitnički *mrak*.
(111); *Strah* nije. Neki čudan *strah*. (111); *Bradati, tamnopusi* nema-
ju crne kišne mantile. Oni u crnim kišnim mantilima nisu *bradati,*
tamnopusi. (198); *Mrzela ga je*. Bože, kako *ga je mrzela!* (214);

— *anadiploza*: Ništa osim *Senke*. *Senka* je bila siva i amorfnja. (7);
Bio je to njegov *rat*. *Rat* za koji je treniran. (102); Ova druga dove-
la bi ga do imena žrtve, ne *do ubice*. *Do ubice* ga je mogla odvesti je-
dino logika. (108); Otpratio je Catherin do metroa, s tim da se vide
sutra. *Sutra*, kojeg neće biti. (150); Stvaralački *haos*. *Haos* iz kojeg se
rađaju zvezde. (159); To je *besnilo*. *Besnilo* je sve što se događa sa Ra-
simovim. (170); Napolju je bila *Miriam*. *Miriam* s krvavim, nateče-
nim licem. (303); Mora se *likvidirati*. *Likvidirati* golim ljudskim ra-
zumom. (360); Nije joj bilo *važno*. *Važno* je da je kraj nje. (371); Jer,
Velika zver je *oduvek*. *Oduvek* i zauvek. (392).

8.6. Piščevo, pretpostavljamo svjesno, opredjeljenje da postupak ponav-
ljanja iskoristi u situacijama nadojenim emocijom čini ponovljenu jedini-
cu i komunikativno i emocionalno istaknutom. Ponovljenim jedinicama

Pekić nerijetko vezuje i poglavlja romana — tačnije, kraj jednog početak je drugog. Tako opetovanjem imenice iskorišćene za naslov romana, Pekić spretno vezuje VIII i XIX poglavlje: *Besnilo se događa. (...) Besnilo? To je nemoguće. (...) Imamo pseće besnilo na Heathrowu..., pospješujući time odnos između čitaoca i teksta. Nekoliko puta ponovljeno besnilo odabrano je sa namjerom da se čitalac još više „uvučé” u radnju, te da mu se „besnilo” nametne kao srž onoga o čemu treba razmišljati. Anaforskim ponavljanjima ostvarenim u primjerima tipa: *Svi bolesni su potencijalno mrtvi, svi zdravi potencijalno bolesni. Svi smo, dakle, realno mrtvi* (238) apostrofira se i semantičko-emocionalna poruka romana.*

9. *Permutaciju* kao jezički postupak izmještanja jezičke jedinice iz položaja koji joj je predodređen u osnovnoj gramatičko-semantičkoj strukturi rjeđe smo bilježili u Pekićevom *Besnilu*. Izvjesno je da Pekić ne eksperimentiše u sintaksičkoj kategoriji reda riječi te u *Besnilu* gotovo da nema primjera invertovane upotrebe kongruentnog atributa. Visok stepen stilematičnosti imaju konstrukcije u kojima se permutira raspored nepunoznalnog glagola i njegove dopune (infinitiva ili prezenta s veznikom *da*): Da zavija duvan nije pristajao. (19); Da objasni nečuvenu hladnoću prošle noći niko, međutim, nije mogao. (176); Vreme svakako gubiti neće. (214); računati se mora u uslovima u kojima će se „Operacija Dioskuri” odvijati. (15).

10. U sintaksičkoj kategoriji reda riječi posebno se u *Besnilu* izdvojila finalna, tzv. „jaka” rečenična pozicija, u kojoj pisac često koristi jedinice koje postaju istaknute ne samo poziciono nego i emocionalno. Status informativno naglašene riječi, koja preuzima rečenični akcenat i postaje istaknuta ne samo poziciono nego i emocionalno, Pekić ističe i formalno — upotrebom crte, koja pripada intonacionoj sintaksi (Kovačević 2012: 243). Crta je u *Besnilu* često znak pretfokusne pauze, koja ima naglašenu stilsku funkciju u romanu jer pokazuje i piščev odnos prema sadržaju fokusa, obično proistekao iz neočekivanosti, iznenađenja, čuđenja, a koji se namjerava izazvati i kod čitaoca (v. o tome Kovačević 1995: 178). U Pekićevom *Besnilu* crtom je često odvojen fokus u finalnoj rečeničnoj poziciji. Tako i crta i njome inicirana pauza oneobičavaju sintaksičku strukturu rečenice, postavši zapažena sintaksostilemska sredstva, tj. sredstva stilske intenzifikacije izraza. Gotovo da nema stranice na kojoj pisac ne izdvaja neki rečenični konstituent crtom, pa se nameće pretpostavka da crta

u romanu nije slučajno, nego smišljeno odabrana radi postizanja određenih stilskih efekata.

10.1. U romanu *Besnilo* crta ima status stilistički markirane pojave u više kategorija.

10.2. U primjerima u kojima, sa aspekta izbora⁶, crta alternira sa zare-zom, obično pri obilježavanju naknadnih (apozitivnih ili apozicijskih) do-dataka, crta ima gramatičko-stilističku ulogu:

(...) prva se grupa putnika — Afrikanaca u plemenskim nošnjama — larmajući spustila pokretnim stepenicama. (14); Iz crne podloge (...) rađala se — takođe zlatna — maglina... (15); Ispod metalnog stepeništa, čija dužina izgleda neiscrpna — večna poput zla, patnje, nepravde — nema, naravno, ničega. (15); Sa stepeništa je tzv. Main Concourse — glavni hol — ličio na jarko osvetljenu plesnu salu... (167)...

10.3. U *Besnilu* su ipak pretežniji primjeri u kojima crta nema konkurenta među drugim interpunkcijskim znacima, što joj obezbjeđuje „strogo stilističku ulogu” (Kovačević 2012: 237) i još jednom upućuje na „razbijanja” ustaljene rečenične strukture. U sintaksičkim konstrukcijama sa crtom, kojima su konkurentne jedino konstrukcije bez crte, izdvojili su se primjeri u kojima se rečenični konstituent, radi naročitog isticanja, izmješta i odvaja crtom u „jaku”, finalnu poziciju. Upotrebom crte u primjerima u kojima joj strukturno-gramatički nije mjesto — iza kopulativnog glagolskog dijela imenskog predikata — jezički izraz romana *Besnilo* dobija naglašena svojstva intonaciono-stilističke markiranosti:

Njegovo i Kastorovo vreme je — vreme umiranja. (19); Zvukovi u normalnim bolnicama, ma kakvu radnju ili patnju izražavali, bili su — ljudski. (149); (...) ovaj je — grizao nokte. (207); Svetaca više nema, a ludaci su — ludaci, nisu idioti. (244); Jedina važeća propu-

⁶ Zarez i crta mogu da alterniraju u brojnim kontekstima. Opredjeljenjem za jedan od ova dva elementa, pisac vrši izbor, koji je sam sobom „stilistička kategorija”. Istina, crta podrazumijeva izrazitiju pauzu i djelimično „drukčiju intonacionu rečeničnu krivulju”, pa M. Kovačević zaključuje da je crta „stilistički markiran interpunkcijski znak u odnosu na konkurentnu nemarkiranu zapetu” (Kovačević 2012: 228).

snica bila je — pseće besnilo. (175); Priča narednika Elmera o sumnjivom svešteniku koji se šunja aerodromom bila je — idiotska (66); Ljudi su — buka. Buka je — svetlost. Svetlost je — smrt. (112); Bilo je njihovo. Bilo je — PAS. (329)...

10.4. Među ekscerpiranim primjerima stilistički su se posebno izdvojili oni u kojima se crta koristi radi osamostaljivanja rečeničnih konstituenata u postpoziciji, koji su najčešće izraženi klauzom, rjeđe predložko-padežnom vezom. Osamostaljivanjem⁷ rečeničnog konstituenta crtom mijenja se ustaljeni rečenični reljef, stvara se izrazita pauza između dva rečenična dijela, ali i pojačava ekspresivnost kazivanja. Izdvojićemo nekoliko ilustrativnih primjera:

Zato je mirno krenuo da ispuni sudbinu — da mori i umre. (6)
Osvrnuo se — stanica je prazna. (13); Bio je zadovoljan — zaista je sam. (13); (...) sa jedinom težnjom — da se što pre nađe na zemlji. (70); Bila je to Louise, u redu, ali — i nije bila. (298); Miriam Mahmud nije čula buku koja se približavala — od mržnje. (214); Napravila ga je čovekova vera, čovekova mašta — za grehe čoveka. (348)...

10.5. Ekspresivnost crtom odvojenog konstituenta, a time i jezičkog izraza romana uopšte, pojačana je ukoliko je u njemu sadržan neki neočekivani obrt ili kada se njime dodatno pojašnjava i osvjetljava sadržaj. Ovakvo junkturno izdvajanje fokusa u finalnoj rečeničnoj poziciji nerijetko je i način izražavanja poente neke situacije:

Vreme iz brošure je ono letovanja, poslovnih putovanja, turističkih izleta, medenih meseca — vreme života. (19); (...) sve je ovde služilo istom cilju — prefabrikaciji čovečanstva. (70); (...) a bolest nije incident u životu nego — život. (38); Postoji mestimično izbijanje zaraze, ono što se zove — infektivni incident. (101); Jedna se bolesnica pretvarala u tri. Tri su postajale — pet. (101); Priroda poznaje samo — slučaj. (102); Klin se klinom izbijao, strah — strahom. (138);

⁷ „Osamostaljivanjem smatramo jezičko-stilistički postupak kojim se intonaciono izdvaja ili izoluje neki rečenični konstituent (sintaksema, sintagma ili klauza) od svoje neposredne okoline” (Kovačević 1995: 184).

aerodromom dunuo vetar — severac. (161); Vremena treba, jer dveju istih ćelija — nema. (223); Ono što se evo već hiljadama godina sa sve jadrnijim uspehom čini — besmisleno je. (267); A da bi ostale mora se biti — živ. (...) Pa ni to nije dosta. Mora se biti — SAM. (289); (...) činilo im se nekako da su sa besnilom — sigurniji. (307); Nije ipak zbog toga trebalo postati — pas. (314).

10.6. Naglašenu stilističku funkciju crta ima i u primjerima u kojima se njome razbija „izgovorno nedjeljiva akcenatska cjelina” (Kovačević 1995: 179), npr.: Ako nije terorista, „način” ovog čoveka se mogao označiti jedino kao — ludacki. (104); Besne su, nepredvidljive kao — besnilo. (237), odnosno u primjerima u kojima se crtom kida sintagmatska veza, najčešće objekatska, npr.: (...) on će ispuniti nekoliko besmislenih formulara i držati da se bavi — ljudima. (43); Pita se kakvim će vremenom biti obeležen — njen kraj. (130); Ona mi je dala — ovo. (222); Ovaj je ubijao — prirodu. (356); (...) radio je s Coro Deveroux, a voleo — viruse. Sada (...) radi s virusima, a voli — Coro Deveroux. (336).

10.7. Ekspresivnost izdvojene jedinice može biti pojačana i postupkom permutacije, što ilustrujemo odabranim primjerima: Više nije u ordinaciji. Gde je — ne zna. (46); (...) da on ni opazio nije kako mu je ruka ostala u vazduhu — prazna. (84); Mnogi na koje se nije sumnjalo — bili su. (310).

10.8. U većini navedenih primjera, posmatrano strukturno-gramatički, upotreba crte nije opravdana, ali je najviše stilistički markirana. Primjeri u kojima crta nema gramatičku već isključivo stilističku ulogu, a kojima obiluje Pekićevo *Besnilo*, upućuju na zaključak da je pisac često koristio crtu pri konstituisanju rečenice, što je rezultiralo naglašenom ekspresivnom strukturom ne samo rečenice nego i romana u cjelini.

11. Pored ovih postupaka, koji su zasnovani na određenim sintaksičkim operacijama, u *Besnilu* postoje jezička sredstva i postupci koji nijesu strogo zavisni od njih, tj. pojavljuju se kao posljedica piščevog izbora ili afiniteta. Tako Pekić u uobličavanju svog jezičkog izraza preferira određene vrste riječi, u pojedinim pasusima naglašeno upotrebljava preteritalna vremena, čestim dijalozima poetizuje narativnu paradigmu, a drame svijesti i podsvijesti likova predočava kroz unutrašnji monolog, u kojem su naglašeno zastupljeni postupci ekspresivne sintakse — inverzija i retoričko pitanje, koje pisac vješto koristi kao sredstva za razvijanje misli.

ZAKLJUČAK

12. Sagledavanjem osobenosti sintaksičke strukture romana *Besnilo*, možemo zaključiti da smo u ovom Pekićevom romanu uočili naglašenu zastupljenost tzv. dezorganizovanih rečenica (Vuković 2000: 83), u kojima je rečenična organizacija poremećena različitim postupcima i operacijama, od kojih izdvajamo: skraćivanja složene rečenične strukture; izdvajanje i osamostaljivanje pojedinih rečeničnih konstituenata, koje je „pozicijskog tipa” jer se parcelati najčešće postponiraju u odnosu na glavni dio; unutarrečenična ponavljanja, ali i ponavljanja jedinica u dvije ili više uzastopnih rečenica. Inverziju „prirodnog” reda riječi i rečeničnih članova, kao sredstvo rečenične dezintegracije, Pekić rijetko koristi u romanu *Besnilo*, a gotovo da nema stranice na kojoj nijesmo zabilježili izdvajanje i osamostaljivanje rečeničnih djelova, junkturno istaknutih tačkom ili crtom, što parcelaciju čini čestim sredstvom oformljenja sintaksostilema naglašene stilističke vrijednosti. Stilski učinak Pekić postiže brojnim, pretpostavljamo svjesnim, intervencijama na nivou rečenica, koje u *Besnilu*, nasuprot *Atlantidi*, nijesu dominantno duge i sintaksički razvijene. Smjenjivanjem dugih i kratkih rečenica, što je čest literarni manir pisca, pisac postiže i dramatičnost pripovijedanja, koja uspjelo privlači i održava pažnju čitalaca.

13. Poznavaoći Pekićevog lika ističu da je pisac držao do toga da za svaku pojavu nađe pravi izraz, što se može pravdati i citatom iz pomenutih Pekićevih predloga za upotrebu jezika („Da se nešto dobro razume, treba najpre ispravno da se imenuje.”). Borislav Pekić izvjesno nije bio jezički čistunac — stranu riječ prije bi upotrebljavao nego domaću. Pojedina njegova djela su prepuna anglicizama, a zbog neobičnosti i nekonvencionalnosti jezičkog idioma u pretežnijem dijelu teksta često su i neprevodiva na strane jezike. Taj prevod otežava i duga, sintaksički razvijena i bremenita rečenica, ali i odabir neobičnih, nesvakidašnjih riječi, koje nerijetko otežavaju recepciju, ali i daju poseban pečat djelu, čineći ga leksički razuđenim. Otuda sintaksička i leksička slojevitost, pored nekonvencionalnog izraza, kao naglašene osobenosti jezičke strukture njegovog djela, Pekića određuju kao pisca koji se tokom svog literarnog vijeka nije prilagođavao ukusima i kriterijumima okoline. Njegove zakovitlane jezičke bravure, nastale kao posljedica „zasipanja” čitaoca obiljem informacija kojima raspolaže, ali i minucioznog zalaženja u karaktere likova, traže stalno i pojačano angažovanje čitaoca i njegovu stalnu dogradnju i edukaciju.

14. Ako se tretira parcijalno, u jeziku Pekićevog *Besnila* mogu se uočiti sporadični nedostaci u jezičko-stilskom izrazu. Možda se zbog toga u ocjenama njegovog stila povremeno nađe i na one da Pekić nije bio „sjajan stilista”. Sagledavanjem sintaksičke organizacije romana *Besnilo*, preteže utisak da jezik kojim je uobličeno ovo ostvarenje posjeduje naglašena svojstva individualnosti i inventivnosti i da je, što je jezičko-stilski najvažnije, njegova upotreba u domenu sintakse i te kako kontrastna opštoj upotrebi jezika, što je jedan od prvih signala njegove stilske markiranosti. Povremene kritike Pekićevog jezika i stila prije se mogu pravdati time da se mnogi još uvijek nijesu navikli na njegovo djelo, koje se ne čita nego iščitava i koje traži apsolutnu čitaočevu pažnju, pružajući zauzvrat piščeve ideje, duhovite dosjetke, ironiju, implicitni ili eksplicitni dijalog sa drugim tekstovima, ljudsku i životnu dramu nadojenu opservacijama pisca, ali i njegovu duboku refleksiju.

14.1. Ovaj rad samo je skroman doprinos sagledavanju upotrebe i organizacije jezika u književnom djelu pisca čudesne imaginacije, velikog znanja i modernog senzibiliteta, koji je svoja djela pisao misleći na buduće generacije. Radi potpunije spoznaje njegovog djela, nužno je da one budu kadre da razumiju i širinu Pekićevog jezika, koja, između ostalog, proističe i iz širine njegovog duha i bića.

LITERATURA

- [1] Bošković 2019: Dragana Bošković, „Fantastika u romanu ‘Besnilo’ Borislava Pekića”, u: *Art-Anima* (sajt posvećen promociji fantastične književnosti), www.art-anima.com
- [2] Jovanović 2013: Jelena Jovanović, *Lingvistički i stilistički aspekti proučavanja rečenice*, Jasen — Naučno društvo za negovanje i proučavanje srpskog jezika, Beograd.
- [3] Katnić-Bakaršić 1999: Marina Katnić-Bakaršić, *Lingvistička stilistika*, Open Society, Budapest.
- [4] Kovačević 1995: Miloš Kovačević, *Stilistika i gramatika stilskih figura*, UNIREKS, Nikšić.
- [5] Kovačević 2012: Miloš Kovačević, *Lingvostilistika književnog teksta*, Srpska književna zadruga, Beograd.
- [6] Lešić 2011: Zdenko Lešić, *Jezik i književno djelo*, Službeni glasnik, Beograd.
- [7] Pijanović 1991: Petar Pijanović, *Poetika romana Borislava Pekića*, Beograd — Gornji Milanovac.

- [8] Radovanović 1990: Milorad Radovanović, *Spisi iz sintakse i semantike*, Knjižarnica Zorana Stojanovića, Sremski Karlovci — Novi Sad.
- [9] Stepanov 2010: Strahinja Stepanov, „Parcelacija u pripovednim i književnpublicističkim delima iz gračkog opusa Ive Andrića”, u: *Grački opus Iva Andrića 1923–1924* (ur. Branko Tošović), Beogradska knjiga, str. 413–427.
- [10] Vuković 2000: Novo Vuković, *Putevi stilističke ideje*, Jasen, Podgorica — Nikšić.

Jelena BAŠANOVIĆ-ČEČOVIĆ

SYNTAXIC-STYLE POTENTIAL OF LANGUAGE IN
THE NOVEL *RABIES* BY BORISLAV PEKIĆ

Summary

This paper analyzes the specifics of the syntactic structure of the novel *Rabies*, primary through the analysis of sentence organization as the upper limit of syntax, but also the ways of incorporating sentences into text as a superscript unity, which extends the scope of our research from syntax stylistics to textiles. Actually, this paper analyzes all syntaxostylems resulting from different syntax-stylistic procedures.

Key words: language, style, *Rabies*, sentence, a sentence constituent, syntaxostilem, syntaxostylistic procedure, stylematicity, repetition figures, text

